

שמעתא עמיקתא

גליון תקנ"ו | פרשת תצוה - זכור | תשפ"ג | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

משיעורי

הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

הלכות מצויות לפורים

קריאת המגילה

אכילה לפני קריאתה

- א. אכילה לפני הקריאה
אסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה (שו"ע ורמ"א (סי' תרצב סעי' ד)), והדיון אף קודם הקריאה של היום, אפילו כבר התפלל. [מ"ב (סי' טו)].
- ב. התחיל כחיתר
בני הכרכים שדינם לקרוא בט"ו (ולא במוצאי הצום) אם התחילו לאכול חצי שעה לפני זמן ערבית יכולים להמשיך אכילתם. [הרמ"א (סי' תרצב סעי' ב) לענין מצות לולב שהיא מצוה דארן].
- ג. טעימה
דוקא אכילה אסורה, אבל טעימה מותרת לצורך גדול, כגון לצורך חולה קצת או מי שמתענה והתענית קשה לו. [מ"ב (שם סי' יד)].
- ד. מה היא טעימה
טעימה פירושה אכילה עד כביצה פת [מ"ב (שם סי' יד)], ואכילת פירות אפילו הרבה. [שו"ע (סי' רלב סעי' א)]. וכן אכילת תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן אפילו הרבה. [מ"ב (סי' רלב סייק לד)]. ולענין אכילת פת הבאה בכיסונין יש להחמיר לכתחלה להחשיבה כפת. [ע"י בשע"י (סי' רפו אות ז) ומ"ב (סי' תרל"ט טו-טז)]. ומשקין המשכרין אינן מותרין אלא כשיעור ביצה. [מ"ב (שם)].
- ה. ממנה שומר שזכיר לו לקרוא המגילה
אם ממנה שומר שזכיר לו, מותר לו לטעום לפני הקריאה, ובשעת הדחק מותר לו אף לאכול או לישון. [ע"י ברמ"א (סי' רלב סעי' ב) ובמ"ב. ועיי"ש בסי' תרנ"ב (סי' ז ושע"י (שם) דע"כ לענין אכילה שמסקה על שומר אפילו לכתחלה. וכן פסק השלמת חיים (סי' שסח) שומרת לאכול אם ממנה שומר. ועיי"ש שכתב כן אף אליבא דהמ"ב (סי' תרצב סי' טו ושע"י (שם) ששמע שהתיר אכילה (יותר מטעימה) דוקא לחולה].
- ו. נשים באכילה לפני הקריאה
אף אשה אסורה לאכול לפני קריאת המגילה. [נשה"ג הן מחויבות במצוה זו. וכן הוא בבבאור הלכה (סי' תרצב ד"ה מפלג)]. ואם הבעל יזכיר לה מותר לה לאכול (כי דינו כשומר שמועיל כנ"ל).

הקריאה

- א. שמיעת כל מילה מקריאת המגילה
אם לא שמע אפילו מילה א' מהמגילה לא יצא ידי חובתו. [מ"ב (סי' תרצב סי' סח)].
- ב. להשמיע לאזניו
לדעת הסוברים שחרש אינו יכול להוציא רבים יד"ח [ע"י לקמן באות ג], מי שקורא המגילה לעצמו צריך להזהר מאוד שישמע לאזניו, שאל"כ אפילו בדיעבד לא יצא. [נשה"י (שם אות ז)]. אבל לדעת החולקים בדיעבד יצא. [מ"ב (שם)]. ולמצוה לכל הדעות צריך להשמיע לאוזניו. [ע"י בב"י (רס"י קפה) ובמ"ב (שם)]. וע"י במועדים וזמנים (ח"י סי' קא). וע"י עוד בשמעתא עמיקתא גליון נ"ב].
- ג. לכוון בכל מילה ומילה
השומע את המגילה אפילו אם לא כוון בכל תיבה יצא. [מג"א (סי' תרצב סי' טו)]. וע"י בסמוך.
- ד. הספיק העתו באמצע הקריאה
השומע את הקריאה ופנה לבו לגמרי לדברים אחרים עד כדי שלא שמע כלל מה שהחזן אמר לא יצא. [הגר"ש זצ"ל (אשרי האיש עמי רפז)]. אך אם לא היה מרוכז במה שהחזן קרא אבל שמע הקריאה, כגון שידו אוחזת ביחד עם החזן או שהוא זוכר ששמע אך לא שם לבו למה ששמע, יצא. [ע"י במג"א (סי' תרצב סי' טו)]. וכן פסק הגר"ח שליט"א (אגרת הפורים פ"ג הגה כא-כד). וע"י בשמעתא עמיקתא גליון נ"ב].
- ה. מסתפק אם שמע כדיון
המסתפק אם שמע כדיון, בקריאה של הלילה הוי ספק דרבנן ולקולא ואינו צריך לחזור ולקרוא. [ע"י מ"ב (סי' תרצב סי' טז) ובפתי"ש (ו"י סי' קי' סי' כ)]. אבל ביום דחיובא מדברי קבלה, ספקו לחומרא. [ע"י מ"ב (שם) ובשע"י (סי' תרצב אות כז וסי' תרצב אות מא) דקריאה דיום חמור מלילה, דהו מדברי קבלה. וע"י עוד בה בשמעתא עמיקתא גליון קע"ח].

- ו. מסתפק אם שמע כדיון בעירות המסופקות
הקורא ביום י"ד וביום ט"ו מספק, כגון שנמצא בעירות המסופקות (בין מחמת ספק במציאות אם מוקפות הן מימי יהושע בן נון, או מחמת פלוגתא), ומסתפק אם שמע המגילה כדיון ביום ט"ו, אי"ל לחזור ולקרוא אף ביום. והמחמיר תבוא עליו ברכה. [כיון שיש כאן ס"ס, ספק שמע שמע כדיון, ספק שמא אינו חייב לקרוא כלל. אלא דאין להקל בזה אלא בספק שאירע בקריאה של יום ט"ו, אבל ביום י"ד דמברכיב בה מה"ט שכתב הגר"א בדדיעבד בן כרד שקרא בי"ד יצא, מסתבר דאין להקל. ואף ביום ט"ו המחמיר תע"ב. וכן שמענו מגדולי הפוסקים. וע"י עוד בשמעתא עמיקתא גליון קע"ח].
- ז. הפסיק באמצע הקריאה, מהיכן ממשוך
אם הפסיק באמצע הקריאה ואח"כ חזר למקום שפסק, אפילו שהיה כדי לגמור את כולה, יצא. [שו"ע (סי' תרצב סעי' ה)]. ואפילו סח בנתיים. מיהו גוערין במי שסח בנתיים. [רמ"א (שם)]. וע"י בשע"י (אות יח)]. אלא שאם שהה מחמת אונס כדי לגמור את כולה חוזר לראש ללא ברכה, אלא אם כן הסיח דעתו דאז גם סובר. [מ"ב (סי' תקצ' סי' יח) והגר"ש זצ"ל (חשוני חמד מגילה עמי רז)]. והיינו שהפסיק משום שאינו ראי, כגון שצריך לנקבו או שהמקום אינו ראוי מחמת צוואה או מי רגלים, אבל אונס אחר כגון מחמת ליסטים אינו חוזר. [מ"ב (סי' סה סי' כ)]. ועל כן מי שנאנס ללכת לבית חולים וכדומה ממשוך במקום שהפסיק, אלא שאם הסיח דעתו עליו לברך על המשך קריאתו. [הגר"ש זצ"ל (שם)].
- ח. לא שמע מילה מהשי"ן להשלימה מתוך חומש
השומע הקריאה מהשי"ן וחיסר מילה א' או יותר, מותר לו להשלים באותו זמן מתוך מגילה כשרה עד מקום שהשי"ן נמצא. ואם אין לו מגילה כשרה בדיעבד משלים מתוך חומש בתנאי שלא חיסר רוב הקריאה (ולכתי' ישמיע המילים לאזניו). [מ"ב (סי' תרצ' סי' יז) וסי' יט].

משלוח מנות

א. חובת משלוח מנות

חייב אדם לשלוח שתי מנות לרעהו, דכתיב "ומשלוח מנות איש לרעהו". ומצותה שתי מנות לאדם אחד, וכל המרבה הרי זה משובח. [שו"ע (סי' תרצה סעי' ד) ומ"ב (שם סי' א)].

ב. טעם המצוה – שליחת כלים או מיני מאכל
יש אומרים שהטעם של משלוח מנות הוא כדי להרבות שלום וריעות. [מנות הלוי (מגילת אסתר פ"ט פס' יט)]. וי"א שהוא כדי שיהא לכל א' צורכי סעודת פורים. [תרוה"ד (סי' ק"א)]. וע"י בחת"ס (סי' קצו) שגרי מהרמ"א שס"ל כהמנות הלוי, אולם הפ"ח (שם) חולק על הרמ"א. [יש כמה נפק"מ בין הטעמים, כגון שלפי השיטה הראשונה אפשר לשלוח כלים וכדומה. אבל לפי השיטה השנייה צריכים דוקא דבר מאכל. ומכל מקום כבר נתפשט לתת במשלוח מנות מיני מאכל. כנה"ג (שם הגה"י סי' ק)]. וע"י בשמעתא עמיקתא גליון נ"ג].

ג. נשים
נשים חייבות במשלוח מנות. [רמ"א (סי' תרצה סעי' ד)]. ונשים נשואות נהגו להקל בזה כי יוצאות ע"י הנתינה של בעליהן. וי"א שלכתחלה אין לסמוך על זה. [מ"ב (סי' כה). ועיי"ש במ"ב שכתב שמימי יש להחמיר. אלא שהמנהג הפשוט לא להחמיר בזה. וע"י בערוה"ש (סי' תרצב אות ב) שכתב שאשתו יוצאת ע"י הנתינה של בעלה כי כגוף אחד נינהו]. ומ"מ יכולה לשלוח מהמאכלים ומשקים המצויים בביתה. [ע"י אע"פ ששייכים לבעלה משום שיש לה רשות לתתם לאחרים כדי שכלה אף ללא קנין]. [שבט הלוי (ח"י סי' קמו אות א)].

ד. הינוך הקטנים

קטן חייב במשלוח מנות מדין חינוך. [פמ"ג (סי' תרצה א"א סי' יד)].

ה. לשלוח לקטן
לכתחלה יש לגדול להנמנע משלוח מנות לקטן (ואם כבר יצא ידי חובתו אין חשש). [ע"י בערוה"ש (סי' תרצה אות יח) שנקט שאם שולח משלוח מנות לקטן יצא, דרעהו קרינן ביה. וכן נקט במקראי קדש (פורים סי' לט אות ב)]. אולם הבן איש חי (פרי תצוה אות טז) והכה"ח (סי' תרצב אות יג) פסקו דבכה"ג לא יצא.

ו. לשולחם על ידי שליח
יש אומרים שאפשר שחייבו חז"ל לשלוח המנות דוקא על ידי שליח. [מ"ב (סי' תרצה סי' יח) בשם הבנין ציון (סי' מד) (אלא שבאמת שם פשט דלא בעינן שליחות ומסתפק שמה יש דין לכתחלה לעשות כן), וע"י במקור חיים (סי' תרצב)]. ויש אומרים שאין צריך שליחות. [נ"א ב"ש (סי' תרצב אות מא) וחזו"א (ד"ניס והנהגות)]. ולכתחלה יש להקפיד לשלוח עכ"פ משלוח מנות אחד על ידי אחר.

ז. לשולחם על ידי קטן (לדעת המהמירים לעיל)
י"א שמועיל לשולחם אף על ידי קטן. [חת"ס ומקור חיים (ססי' תרצב)]. ויש מסתפקים בזה. [הרע"א (פסקי תשובה סי' קחמ)]. ודעה ראשונה עיקר. [מהרש"ם (דעת תורה סי' תרצה)].

ח. לשלוח לפני פורים
יש אומרים שמועיל לשולחם מ"א באדר אם יגיעו בפורים. [מהר"א (סי' רד)]. וכן פסק המהרש"ם (דעת תורה שם סי' ד). וע"י בבאר היטב (סי' תרצה סי' כ) בשם ה"ד אהרון]. ויש מחמירים שצריך לשולחם דוקא בפורים עצמו. [ערוה"ש (אות יז) ותורה לשמה (שאלה קפת)]. וע"י עוד בפמ"ג (סי' תרצה א"א סי' א)].

ט. בן י"ד לבן ט"ו בטי"ו (או להיפך)
י"א שכן י"ד ששלח לבן ט"ו והגיע לידו בי"ד ואכלו בטי"ו, יצא השולח יד"ח, אבל בן כרד ששלח לבן עיר בטי"ו לא יצא. [נ"א (סי' תרצ) כי הכל הולך אחר שמות המקבל. וע"י בהמהר"י אשכנזי (סדר בית עובד)]. וי"א שאינו יד"ח אלא בי"ד לבן י"ד או בטי"ו לבן ט"ו. [ע"י ח"י רבינו מאיר שמחה (ליקוטים מגילה ד: ד"ה ועוד) ובתורת המועדים (סי' כ אות ה) בשם החזו"א ובצ"ח הקודש (סי' נז)]. ולמעשה יש להקפיד לתת לבן י"ד בי"ד ולבן ט"ו בטי"ו. [הגר"ש זצ"ל (ביקשו מפיהו אות ב)].

י. מסתפק אם קיים המצוה
כל מצות היום הם מצות מדברי קבלה. [שליח (נר מצוה מס' מגילה אות ו) וטורי אבן (מגילה ה: ד"ה חזקיה)]. ועל כן י"א שספק לחומרא. [טורי אבן (שם)]. ויש מסתפקים בזה. [מ"ב (סי' תרצב סי' טז)]. ולמעשה לכתחלה יש להחמיר לחזור ולקיימם.

יא. נתינת משלוח מנות למי שאינו מברך
מותר לתת משלוח מנות לשכן וכדו' הוא חשוד שלא לברך, משום דרכי שלום או כדי לקרבו לדת. [ואין בזה משום לפיכך: א' אם כוונתו לא לקרב לב השני לחזור בתשובה אין חשש לפיכך כמבואר ברביב"א (קדושת לב. ד"ה ת"א). וכ"כ בתשובת והנהגות (ח"ב סי' קלח)]. וכן מבואר במחש"ש (רס"י לה). ב' במקום דרכי שלום מותר כמבואר במ"ב (סי' שמז' סי' ק) ועיי"ש התנאים בזה. וכן הוא בב"ד. וע"י בגליון נ"ג].

יב. להטבילי הכלי שמסודרים עליו המשלוח מנות

הקונה כלי ע"מ למלאות אותו בדברי מאכל ולשלוח הכלי עם האוכל לאחר, אין המשלוח צריך להטבילו, אלא המקבל חייב להטבילו כשמחליט להשתמש בו. (הגרש"י זצ"ל קונטרס ט"כ - ישראלון אות עא). וכן שמענו בשם הגר"ק זצ"ל (והדר ביה ממה שנקט להחמיר בזה). ועיי בגליון צ"ד.

יג. להטבילי כלי שעומד לתת במתנה

כלי העומד למתנה אין להטבילו לצורך המקבל. ואפילו זיכה את הכלי לחבירו לפני הטבלתו. ואם הטבילו, על המקבל לחזור ולהטבילו ללא ברכה. (הגרש"י זצ"ל טבילת כלים פ"ח סה"י טו). תשובתו והנהגתו (ח"א סי' תנב) ועוד. והארכנו בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון צ"ד.

יד. בדברים שיש בהם קדושת שביעית

מותר לקיים מצות משלוח מנות בפורים בדברים שיש בהם קדושת שביעית וגם מותר להחזיר למי ששלח לו. ואין בזה משום פריעת חוב בפרות שיש בהם קדושת שביעית (האסור משום איסור סחורה בפירות שביעית) כי הוא חוב מחמת מצוה. (הגרש"י זצ"ל שח"ל ש"למה שביעית עמי רמא). ועיי"ש במנח"ש (ח"א סי' כו) שאם שלח מנה על תנאי שגם המקבל יחזור ויתן לו מנה מסתבר דחשיב סחורה. ועיי עוד בתורה לשמה (סי' קצג), במנח"ש (ח"א סי' טו), ובשב"ח (ח"א סי' רכד אות ג).

טו. אכילה לפני קיום המצוה

י"א דראוי שלא לאכול קודם שיקיים משלוח מנות. (הגרש"י זצ"ל פ"י אות טו). ויש סוברים שאין לחוש בזה. [משנה הלכות (ח"א סי' צב ד"ה בדבר)]. וכן עיקר. [כן משמע מסתימת המ"ב. והיינו טעמא כי היא אכילה של מצוה משום שברייבו סעודת פורים איכא מצוה כמבואר לקמן].

מתנות לאביונים

א. חובת מתנות לאביונים

חייב כל אדם לתת לפחות שתי מתנות לשני עניים (דהיינו מתנה א' לכל א'). [שו"ע (סי' תרצד סעי' א)]. ומותר לתת מאכל או מעות. [מ"ב (שם ס"ק ג)]. ואפילו שתי פרוטות מועיל לזה. [מ"ב (שם)]. והגר"ק שליט"א (ישמח ישראל עמי קמז)]. ויש אומרים שבזמנינו שאין לפרוטה ערך כלל יש לתת דבר חשוב שישמח בו העני. (הגרש"י זצ"ל (אשרי האיש פמ"ו אות ג)].

ב. נשים

נשים חייבות במתנות לאביונים, כי גם הן היו באותו הנס. [רמ"א (סי' תרצה סעי' ד) ומ"ב (סי' כה) דלא כהפ"י (שם) שחולק על הרמ"א]. ובעל הבית יכול להקנות הכסף ע"י אחר עבור אשתו או בנותיו הגדולות ולאחר מכן למסרו בשליחותן. ונשים נשואות נהגו להקל בזה כי יוצאות ע"י הנתינה של בעליהן. וי"א שמ"מ לכתחלה אין לסמוך על זה. [מ"ב (סי' כה)]. ועיי"ש במ"ב שכתב שמ"מ יש להחמיר. אלא שהמנהג הפשוט לא להחמיר בזה. ועיי בערוה"ש (סי' תרצד אות ב) שכתב שאשתו יוצאת ע"י הנתינה של בעלה כי כגוף א' ניהו. ועיי בשב"ח הלוי (ח"א סי' קמז)].

ג. חינוך הקטנים

קטן שהגיע לחינוך פטור ממתנות לאביונים, כי על פי רוב אין לו מעות. [א"י מבוסטשאט (סי' תרצה). ואפי"ש שבשאר מצוות האב מחוייב להוציא ממון על מנת להכנס, צ"ל דס"ל דפטור כי אילו הקטן היה גדול גם היה פטור כי אין לו ממון]. [אבל כשהגיע לכלל מצוות אף על פי שממוך הוא על שלחן אביו חייב. (ערוה"ש (סי' תרצד אות ב). ועיי בפמ"ג (סי' תרצה א"א סי' יד)].

ד. נתינת בו ביום

מחמת שעיקר טעם מצוה זו הוא כדי שיהיה לו במה לשמוח בפורים, כל שלא הגיע לידו בפורים לא קיים המצוה. (התעוררות בתשובה (סי' תצג)]. ועיי לקמן אות ה'.

ה. נתינת צ"ק מזומן

הנותן צ"ק לעני יוצא ידי חובה. (הגרש"י (הלכ"ש פ"א אות כג) והגרש"י זצ"ל (אשרי האיש פמ"ו אות ג). ודעת הגר"ק זצ"ל (חובת מועד הרבנים לעניי צדקה תש"ד עמ' 7) שלא יד"ח אפי"ש העני יוציא הכסף בפורים מהבנק. ואף אם נותן לגבאי המחלק לעניים צ"ק בסכום גדול שיחלק לכל עני כפי שיעור הנתינה. [כן התפרסם בחוברת ה"ל בשם הגרש"י זצ"ל].

ו. נתינת צ"ק דחוי

הנותן צ"ק דחוי יש מי שאומר שלא יד"ח. (הגרש"י זצ"ל (שלמי מועד עמי רפ)]. ויש אומרים שיוצא כיוון שיכול לקנות בזה בחנות. (הגרש"י והגר"ש ואזנר זצ"ל והגר"ק שליט"א (חובת מועד הרבנים לעניי צדקה תש"ד עמ' 7)). ואף אם אין לו מעות כעת בחשבון (אלא שיהיה לו אחר פורים). [משנה הלכות (ח"א סי' קכב)]. והנותן לקופה של צדקה צ"ק דחוי והם מוכיחים לו מעות מזומנים ונותנים אותו לעניים, מועיל לכל הדעות.

ז. לזכות את המתנה לפני על ידי אחר

אם יש לו כסף עבור עני ואינו פוגש אותו בפורים, יכול לזכות לפני את הכסף ע"י שליח, אפילו אם לא יגיע לידו עד אחרי פורים. וזה בתנאי שיוודע לפני בפורים. [מהר"א (סי' רו) ושרגא המאר (ח"ג קוב)]. וכן דעת הגרש"י זצ"ל (אשרי האיש פמ"ו אות ד). ועיי עוד בשיח יצחק (סי' שעט)].

ח. נתינתם קודם פורים

אין לתת לפני מתנות לאביונים קודם פורים. (ביאור הלכה (סי' תרצד)]. ומכל מקום אם נותן לפני בתורת פקדון והעני יזכה בהם בפורים מותר. (הגרש"י זצ"ל (ישמח ישראל עמי קלז)]. וכן מותר לתת לשלחן שיתנם לפני בפורים. [ערוה"ש (סי' תרצד אות ב)].

ט. קיום משלוח מנות ומת"א ע"י נתינת מנה חשובה לפני

יש אומרים שהשולח ב' מנות לאביון אחד יצא ידי חובת משלוח מנות ומתנה לאביון אחד. [פ"ח (סי' תרצה) וטורי אבן (מגילה ה: ד"ה קיימא)]. ויש מסתפקים בזה. (הטורי אבן (אבני שהם שם ז: ד"ה והשתא), הרע"א (סי' תרצה) והבאה"ל (שם ד"ה א)]. ויש אומרים שלמעשה לא יצא ידי חובת מתנות לאביונים. [מהר"א (סי' רד) הובא בדעת טורי (סי' תרצה סעי' ד). ועיי בזה בגליון י"ב]. ועל כן יש לשלוח עוד שתי מתנות על מנת לצאת ידי חובה לכל הדעות.

י. לשלוח לקטן

מותר לתת מתנות לאביונים לקטן. [ערוה"ש (סי' תרצד אות ב) וכה"ח (סי' תרצד אות ב)].

מצות לבסו"מי בפורים

א. להשתכר בפורים

אמרו חז"ל שחייב אדם להשתכר בפורים. וי"א שהדברים כמשמעם. [שו"ע (סי' תרצה סעי' ב). ושערי"ת (אות ג)]. וכן הוא בבב"א (שם) בדעת השו"ע. [ומ"מ ה"ודע בעצמו שזילול אז במצוה מן המצוות או שינהוג קלות ראש מוטב שלא ישתכר. [נהב"ל (ד"ה תד). ועיי בשמעתא עמיקתא גליון קל"ד]]. וי"א שישתה יותר מלימודו ואח"כ ירדם ויקיים עד דלא ידע. וכן עיקר. [רמ"א (שם) ומ"ב (סי' ה)]. ועיי בשב"ח הלוי (ח"א סי' קז) דשיעור "יותר מלימודו" פירושו שהיון שותה עושה עליו רושם של התרוממות שמחה. אמנם לא מועיל לישון ואח"כ לשתות. [מקראי קדש (פורים סי' מד)]. נשים פטורות ממצוה זו. [שב"ח הלוי (ח"א סי' יח אות ב). ועיי בכל זה בשמעתא עמיקתא גליון צ"ד]].

ב. מו' שמוזק לו חיון

מו' שמוזק לו שתיית יין פטור ממצוה זו. [שערי"ת (סי' תרצה אות ב)]. ומ"מ אף מי שאינו יכול להשתכר יעשה סעודה ובתוך הסעודה ישתה איזה כוס של יין כדי לקיים ימי משתה ושמחה. [כה"ח (אות טז)].

דיני הסעודה

א. סעודת פורים

מצוה להיבות בסעודת פורים. [רמ"א (סי' תרצה)]. וכל סעודה שאוכל לכבוד פורים יש בה מצוה. [כן משמע מהרמ"א (שם), וכן מבואר בביאור הגר"א (שם)]. ומ"מ בסעודה אחת ביום יוצאים יצי' חובה. [שו"ע ורמ"א (שם)]. והמנהג לקיימה אחרי מנחה. [רמ"א (שם)]. ועיי במשנה הלכות (ח"א סי' ג) שאף באכילת ארוחת בוקר יד"ח. [ומכל מקום נכון לאכול גם בלילה. [מ"ב (סי' א)].

ב. אכילת פת

יש אומרים שבסעודת פורים אין חובה לאכול פת. [מ"א (סי' תרצה ס"ק ט)]. וי"א שצריכה פת. [מ"ק (ד"ה השטק) וערוה"ש (אות ז)]. וכן נראה לעיקר. [כן משמע מסתימת המ"ב שהשיטת דעת המ"א הני"ל ועיי בשב"ח הלוי (ח"א סי' רב בהגה לסי' תרצה חו"ד סי' נד אות ב)].

ג. הקיאת סעודתו

מו' שהקיא כל מאכלו, י"א שלא יצא ידי"ח הסעודה. [כת"ס (או"ח סי' צו ד"ה ודע ד"ל)]. ועיי בכה"ח (סי' רעג אות ז)]. ועיי"כ אם משער שלא נשאר במעינו כזית מסעודתו, יסעד שוב.

ד. ברכה אחרונה למי שהקיא סעודתו

מי שהקיא כל מאכלו או שתייתו אינו מברך ברכה אחרונה. [שערי"ת (סי' רח ס"ק א), בשם הברכ"י, נזירות שמשון (סי' קפד), אמרי בינה (או"ח סי' יד), תורה לשמה (סי' קכח), הר צבי (ח"א סי' קסג) ושב"ח הלוי (ח"א סי' רה ד"ה סי' רח, וח"ו סי' כ) דלא גרע מעיקול]. והדין כן אף אם מסופק אם נשאר במעינו כזית. [כה"ח (סי' קפד אות לד)]. ויש מי שאומר שחייב לברך. [קול אליהו (או"ח סי' ט), ועיי"ש שאם אכל כזית והקיא שיעור כזית בהא דוא לא בירך אחריו]. והעיקר כדעה הראשונה, ומ"מ אם אפשר ראוי שישלח שיעור לאחר הקאתו ע"מ להתחייב לכוי"ע, או ישמע הברכה מאחרים. [כה"ח (שם)].

דיני שתוי במצוות

א. ברכת המזון

אף מי שהשתכר כל כך שאינו יכול לדבר כראוי, יכול לברך ברכת המזון. [שו"ע (סי' קפה סעי' ד)]. מיהו אם השתכר לגמרי עד שאינו יכול לדבר לפני המלך, דעת השו"ע (סי' קפה סעי' ה) שאינו מברך, ואם בירך הוא ספק אם יצא. ויש חולקים שמוטר לו לברך אפי' לכתחלה (אחר שכבר שתה). ולמעשה עליו למברך, אלא שיזהר שלא יגיע לידיו כך. ומ"מ אם הגיע לשכרותו של לוט (והוא העושה ואינו יודע מה עושה, כמבואר להלן) לכולי עלמא אינו מברך, שדינו כשוטה ופטור מכל המצוות. [מ"ב (סי' ק)].

ב. תפלה

שתה רביעית יין בבת אחת, אל יתפלל עד שיסיר יינו. [שו"ע (סי' צט סעי' א)]. אפי"כ יעבור זמן התפלה. [מ"ב (סי' ג)]. והמנהג להקל בכל אופן ביניות שלנו שאינם חזקים. [רמ"א (שם סעי' ג)]. ומ"מ יש להחמיר בדבר לכתחלה, פרט לפורים או יו"ט שיש מצוה לשתות יין. [מ"ב (שם) ומגן גבורים (שם אלף המגן ס"ק ה) ע"פ הישי"ש (ביצה פ"ב סי' ה)]. ואם שתתה בתוך הסעודה יכול להתפלל בכל אופן. [מ"ב (סי' ב)]. ואם שתה יותר מרביעית, אל יתפלל עד שיסיר יינו. ומ"מ אם הוא יכול לדבר לפני המלך אם התפלל תפלתו תפלה, ואם אינו יכול לדבר לפני המלך, תפלתו תועבה וצריך לחזור ולהתפלל כשיסיר יינו מעליו. [שו"ע (סעי' א)]. ואם התפלל כשהיה שכור כשכרותו של לוט, צריך לחזור, שפטור היה באותה שעה. [מ"ב (סי' ק)].

ג. פג יינו

אם פג יינו מותר לו להתפלל. וכל א' לפי מה שמרגיש שפג יינו. [שו"ע (שם סעי' ג)].

ד. קריאת שמע

דין קר"ש וברכותיה כדין תפלה. [רמ"א (שם סעי' א) ומ"ב (סי' ז)].

ה. תשלומים למי שהפסיד תפלתו מחמת שכרותו

אם עבר זמן התפלה, משלים אותה בתפלה שאחריה, כדין שוגג. [שו"ע (סי' צט סעי' א) ומ"ב (סי' ק)]. מיהו אם השתכר סמוך לסוף זמן מנחה עד כדי כך שלא יוכל להפיג את יינו בזמן קצר כזה, מניד הוי, ולכו"ע אין לו תשלומין. [מ"ב (שם)]. והדין כן אף בפורים שיש מצוה לשתות יין, כי מבואר לעיל בשם הביאור הלכה שבכל אופן אין לזולל בשום מצוה].

ו. שאר ברכות

יש אומרים ששיכור אפילו אינו יכול לדבר לפני המלך יכול לברך שאר הברכות (פרט לברכות ק"ש ובהמ"ז, ע"י לעיל). [רמ"א (סי' צט סעי' א) ומ"ב (סי' יא)]. ויש מחמירים לכתחלה. [מ"ב (שם)]. ואם בירך כשהיה שכור כשכרותו של לוט צריך לחזור ולברך לכוי"ע. [מ"ב (שם)].

ז. לענות דבר הלכה

יזהר כל אדם שלא יענה בדבר הלכה כשהוא שתוי יין או שאר דברים המשכרים. [רמ"א (יו"ד סי' רמב סעי' ג)]. ויש מקילים אם שתה רק רביעית. [הסמ"ע (סי' ז ס"ק יא) והתומים (אורים סי' ס)]. ועיי במ"ב (סי' צט ס"ק יז)]. ומ"מ דבר שהוא מפורש בפוסקים וזיל קרי בי רב הוא אין חשש. [רמ"א (יו"ד סי' רמב סעי' ג)]. ועיי"ש בשי"ך (סי' כא) ובערוה"ש (אות לג). ועיי בשמעתא עמיקתא גליון צ"ג].

ח. מתנתו

שכור, מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנותיו קיימות. ואם הגיע לשכרותו של לוט, והוא העושה ואינו יודע מה עושה, אין מעשיו כלום והרי הוא כמו שוטה. [שו"ע (ח"א סי' רלה סעי' כב)].

ט. חזיק

שכור שהזיק חייב לשלם אף אם הגיע לשכרותו של לוט. [עיי רמב"ם (חובל פ"א הי"א), ישי"ש (בי"ק פ"ב סי' ג) הביאור הרע"א (על השו"ע חו"מ סי' רלה סעי' כב וסי' שעח). ועיי"ש שמקבל דינו על מה שלא עבר ברוחו ושיכר עצמו להשתגע, ואדם מועד לעולם, דאלי"כ לא שבקת חיי, דכל שונא ישתה וישתכר על חבירו להזיקו, ויפטור. ובדרך זה כתי' הבי"ח (תשובה סב ד"ה ומש"כ)]. ואף בפורים חייב. [מהרש"ל (שם) דאפי' בפורים דמחוייב להשתכר, מ"מ אין כונת רבותינו כדי שישתגע, רק כמו שכתב הרמב"ם (מגילה פ"ב ה"טו) שצריך להשתכר להיות נרדם בשכרותו, אלא דעיי לעיל שהבאנו מ"ח בביאור חובת השיכרות בפורים]. וי"א שאדם המזיק מכח שמתת פורים, הואיל ונהגו (לפטור) פטור מלשלם. [רמ"א (סי' תרצב סעי' ב וח"ו"מ סי' שעח)]. ויש מחלקים בין הזיק גדול לקטן, בין בגוף בין בממון. והמנהג לחייב בהזיק גדול. [מ"ב (סי' ק) בשם בי"ח והרב ברוך פרענקל]. ואם כוון להזיק חייב בכל אופן. [מ"ב (סי' ד)].

להאזנה לשיעורי בעמח"ם שמעתא עמיקתא שליט"א במספר ישיר 073-295-1244

✉ להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל: amikta@amikta.co.il

© שמעתא עמיקתא – לרפו"ש של חנה דינה בת צירל תחי' בתושח"י – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

